

جمهوری اسلامی ایران
شورای عالی انقلاب فرهنگی

شماره .....
تاریخ .....
پرست .....
.....

عناوین دروس عمومی معارف اسلامی

مصوب جلسه ۵۴۲ مورخ ۸۳/۴/۲۳ شورای عالی انقلاب فرهنگی

شورای عالی انقلاب فرهنگی در جلسه ۵۴۲ مورخ ۸۳/۴/۲۳ به پیشنهاد وزارت علوم، تحقیقات و فناوری (نامه شماره ۲/۲۲۹۶ مورخ ۸۳/۳/۲۳) عناوین سرفصل دروس معارف اسلامی را به این شرح تصویب کرد:

۱- دروس عمومی معارف اسلامی در پنج گروه و با این عناوین درسی می‌باشند:

گرایش	کد درس	عنوان درس	واحد	ساعت
۱- مبانی نظری اسلام	۰۱۱	اندیشه اسلامی ۱ (مبدأ و معاد)	۲	۳۲
	۰۱۲	اندیشه اسلامی ۲ (نبوت و امامت)	۲	۳۲
	۰۱۳	انسان در اسلام	۲	۳۲
	۰۱۴	حقوق اجتماعی و سیاسی در اسلام	۲	۳۲
۲- اخلاق اسلامی	۰۲۱	فلسفه اخلاق (با تکیه بر مباحث تربیتی)	۲	۳۲
	۰۲۲	اخلاق اسلامی (مبانی و مفاهیم)	۲	۳۲
	۰۲۳	آیین زندگی (اخلاق کاربردی)	۲	۳۲
	۰۲۴	عرفان عملی اسلام	۲	۳۲
۳- انقلاب اسلامی	۰۳۱	انقلاب اسلامی ایران	۲	۳۲
	۰۳۲	آشنایی با قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران	۲	۳۲
	۰۳۳	اندیشه سیاسی امام خمینی (ره)	۲	۳۲
۴- تاریخ و تمدن اسلامی	۰۴۱	تاریخ فرهنگ و تمدن اسلامی	۲	۳۲
	۰۴۲	تاریخ تحلیلی صدر اسلام	۲	۳۲
	۰۴۳	تاریخ امامت	۲	۳۲
۵- منابع اسلامی	۰۵۱	تفسیر موضوعی قرآن	۲	۳۲
	۰۵۲	تفسیر موضوعی نهج البلاغه	۲	۳۲

جمهوری اسلامی ایران

شورای عالی انقلاب فرهنگی

شماره .....
تاریخ .....
پست .....
.....

۲- گذراندن حداقل ۴ واحد از دروس مزبور برای دانشجویان دوره‌های کاردانی و حداقل ۱۲ واحد برای دانشجویان دوره‌های کارشناسی، کارشناسی ارشد پیوسته و دکترای حرفه‌ای الزامی است.

۳- دانشجویان دوره‌های کاردانی موظفند یکی از دروس خود را از گروه «مبانی نظری اسلام» و درس دوم را از گروه «اخلاق اسلامی» انتخاب کنند.

۴- دانشجویان دوره‌های کارشناسی، کارشناسی ارشد پیوسته و دکترای حرفه‌ای موظفند دو درس خود را از گروه «مبانی نظری اسلام» و یک درس را از هر یک از چهار گروه دیگر انتخاب کنند.

۵- دانشجویان دوره‌های کارشناسی ناپیوسته با توجه به گذراندن چهار واحد درسی در دوره کاردانی صرفاً موظفند چهار درس از چهار گروه «مبانی نظری اسلام»، «انقلاب اسلامی»، «تاریخ تمدن اسلامی» و «آشنایی با منابع اسلامی» را انتخاب کنند.

۶- دانشجویان اقلیت‌های دینی می‌توانند دروس مورد نظر خود را بدون هیچ محدودیتی از بین کلیه دروس مندرج در جدول دروس عمومی معارف اسلامی انتخاب کرده و بگذرانند.

۷- سرفصل دروس مزبور پس از تصویب در شورای اسلامی شدن مراکز آموزشی به دانشگاهها و مراکز آموزش عالی ابلاغ می‌شود. ۱۳۷۷-۲/۵-۵۴۲-۲-۱

سید محمد خاتمی
۱۳۸۳

رئیس جمهور و رئیس شورای عالی انقلاب فرهنگی

کهنزاد

جمهوری اسلامی ایران

وزارت علوم، تحقیقات و فناوری

عناوین درسی و سرفصل دروس معارف اسلامی

**کمیته برنامه‌ریزی دروس معارف اسلامی
معاونت آموزشی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری**

بهمن ۱۳۸۳

ریز مواد، سرفصل دروس و منابع درسی

معارف اسلامی

**مصوب کمیته برنامه‌ریزی دروس معارف اسلامی
(مورد تأیید کمیته اسلامی شدن دانشگاهها)**

عرفان عملی در اسلام

کد درس: ۰۲۴
از مجموعه ۲: دروس اخلاق اسلامی

تعداد واحد: ۲
نوع واحد: نظری
پیشنیاز: ندارد

هدف:

آشنایی دانشجویان با شیوه صحیح سیر و سلوک عرفانی، دفاع از عرفان عملی اسلام در برابر شیوه‌های بدیل و ایجاد زمینه تربیت و تزکیه نفس.

سرفصل‌ها: (برای ۳۲ ساعت نظری در یک نیمسال تحصیلی)

۱- کلیات

۱-۱- تعریف عرفان عملی و تفاوت آن با علم اخلاق و عرفان نظری

۱-۲- جایگاه و اهمیت عرفان عملی

۲- راه‌های متفاوت سیر و سلوک عرفانی

۲-۱- معرفی راه‌های متنوع سیر و سلوک عرفانی

۲-۲- معیارهای گزینش بهترین و مناسبترین راه سیر و سلوک

۳- دین و عرفان

۳-۱- نقش دین در آرایه راه صحیح سیر و سلوک

۳-۲- راه صحیح سیر و سلوک در گفتار و کردار معصومان (ع)

۳-۳- مساله طریقت، شریعت و حقیقت

۴- اهداف سیر و سلوک

۴-۱- معرفت حق

۴-۲- عشق به حق، عشق به مظاهر حق

۴-۳- قرب به حق

۴-۴- رجعت به حق: (لقاء الله - فناء الله، بقاء الله)

۵- نقش راهنما(پیر) در سیر و سلوک عرفانی

۵-۱- ضروری یا غیرضروری بودن راهنما در عرفان

۵-۲- خطرات و آفات پیرگزینی

۵-۳- پرهیز از پیروی مرشدهای دروغین

۶- تزکیه و تهذیب نفس

۶-۱- انواع نفس: نفس اماره، لوامه، مطمئنه

۶-۲- ریاضت‌های مشروع و نامشروع برای تهذیب نفس

۶-۳- مراحل تزکیه نفس

۶-۴- مراقبه و محاسبه

۶-۵- آثار و پیامدهای تزکیه نفس

۷- مقامات عارفان

۷-۱- توبه

۷-۲- ورع

۷-۳- زهد

۷-۴- فقر

۷-۵- صبر

۷-۶- توکل

۷-۷- رضا

۸- حالات عارفان

۸-۱- قرب و محبت

۸-۲- خوف و رجاء و شوق

۸-۳- انس و اطمینان

۸-۴- مشاهده

۸-۵- یقین

۹- آثار و اسرار نماز

۹-۱- اسرار مشترک عبادات (خشوع، طمأنینه، حضور قلب و ...)

۹-۲- اسرار نماز (مقدمات، اجزاء، تعقیبات)

۹-۳- نقش نماز در سیر استکمالی روح

تذکر:

۱- در بیان تعداد مقامات و احوال عارفان، اقوال متعدد و مختلفی وجود دارد. بنابراین در تدوین نهایی آنها لازم است با الهام از آیات و روایات و سیره معصومان (ع) و همچنین سخنان عارفان راستین، ترتیبی دقیق و منطقی اعمال شود.

۲- ضمن مباحث این درس می‌توان حالات و درس‌هایی از زندگی عارفان بزرگ مسلمان را نیز آورد. به عبارت دیگر الگوهای عینی و واقعی سیر و سلوک را معرفی کرد.

منابع:

- ۱- چهل دیت، امام خمینی.
- ۲- رساله لقاء الله، میرزا جواد ملکی تبریزی.
- ۳- مراحل اخلاق در قرآن، آیت الله جوادی آملی، قم، اسراء، ۱۳۷۹.
- ۴- عرفان نظری، سید یحیی یثربی، قم: بوستان کتاب قم، ۱۳۸۰.

منابع تکمیلی:

- ۱- به سوی خودسازی، فصل نهم (راه رسیدن به قرب الهی)، محمدتقی مصباح یزدی، قم: موسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی(ع)، ۱۳۸۰.
- ۲- در آسمان معرفت، (تذکره اوحدی از عالمان ربانی به بیان و بنان علامه حسن حسن‌زاده آملی)، تهیه و تنظیم از محمد بدیعی، بی‌جا: انتشارات تشیع، ۱۳۷۹.
- ۳- اخلاق عارفان (بخش ششم، مقامات یا ملکات نفس)، مهین پناهی، تهران، روزنه، ۱۳۷۸.
- ۴- عرفان اسلامی، محمد تقی جعفری، تهران: موسسه تدوین و نشر آثار علامه جعفری، ۱۳۷۸.
- ۵- رساله سیرو سلوک (منسوب به بحر العلوم)، (بخش دوم)، مشهد، انتشارات نور ملکوت قرآن، ۱۴۲۲ ق.
- ۶- عرفان اسلامی چیست؟ مارتین لینگز، ترجمه فروزان راسخی، تهران، دفتر پژوهش و نشر سهروردی، ۱۳۷۸.
- ۷- عرفان ناب، احد باقرزاده، قم، تپش، ۱۳۸۱.
- ۸- مقامات معنوی، (ترجمه و تفسیر منازل السائرین خوجه عبدالله انصاری)، محسن بینا، بی‌جا: مؤلف، ۱۳۷۸.
- ۹- مرصاد العباد، نجم رازی، به اهتمام: محمدامین ریاحی، تهران، انتشارات علمی و فرهنگی، ۱۳۷۹.
- ۱۰- تذکره الاولیاء، شیخ فریدالدین عطار نیشابوری، تحقیق محمد استعلامی، تهران، زوار، ۱۳۸۰.
- ۱۱- شرح فصوص الحکم، تاج الدین حسین خوارزمی، تحقیق حسن حسن‌زاده آملی، قم، دفتر تبلیغات اسلامی، ۱۳۷۹.
- ۱۲- شرح مقدمه قیصری بر فصوص الحکم، جلال‌الدین آشتیانی، قم، دفتر تبلیغات اسلامی، ۱۳۸۰.